

2. Муращенко О. «Правова культура» як ключове поняття правової освіти. *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського*. 2024. № 5 (148). С. 11-15

3. Сидоренко О.О., А.В. Кухарчук, О.Р. Ткаченко Правова культура: поняття, склад та її стан в Україні. *Юридичний електронний журнал*. 2021. № 4. С. 62-64 URL: http://www.lsej.org.ua/4_2021/15.pdf

4. Минькович-Слободян О. В. Основні етапи формування правової культури на теренах сучасної України. *Часопис київського університету права*. 2019. № 3. С. 44–49.

5. Ноздрин О.М. Правова культура як позитивна складова правового життя. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: Право. 2013. Вип. 5. С. 23-29

6. Атаманова Н. В., Дяченко О. В. Правова культура та її роль у формуванні правопорядку сучасної української держави. *Нове українське право*. 2022. Вип. 1. С. 82-87

7. Цуркан О. А. Професійна правосвідомість працівника поліції як важлива складова його правової культури. *National law journal: theory and practice*. 2017. № 6–2 (28). С. 59–63 URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2017/6/part_2/13.pdf

8. Кирбят'єв О.О. Професійна деформація особистості працівника правоохоронного органу як причина неналежного виконання своїх обов'язків. *Юридичний вісник*. 2019. № 4. С. 204–210

*Носенко Олександр Володимирович,
доцент кафедри теорії, історії та філософії права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат філософських наук, доцент*

ЕТИЧНІ СТАНДАРТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ: ПРОБЛЕМА НОРМАТИВНОЇ ФРАГМЕНТАРНОСТІ ТА РІЗНОЧИТАНЬ

Етичні стандарти діяльності працівників поліції є фундаментальними елементами формування їхньої професійної поведінки, які визначають не лише ефективність виконання службових обов'язків, але й рівень довіри суспільства до правоохоронних органів. Як найзагальніші світоглядні засади, принципи етики в поліції повинні слугувати основою для розвитку правосвідомості співробітників, забезпечуючи струнку систему цінностей з чіткою ієрархією та послідовністю. Вони виступають запорукою результативності норм, оскільки систематичне дотримання етичних принципів сприяє мінімізації корупційних ризиків, підвищенню професіоналізму та гармонізації взаємодії поліції з громадянами. У правовій державі принципи етики не можуть бути

ізолюваними нормами; вони мають формувати цілісну структуру та вибудувати ціннісний кістяк світогляду представника влади. Такий підхід «забезпечує ефективність норм, перетворюючи їх з декларативних на інструментальні, що сприяє не тільки внутрішній дисципліні, але й зовнішній легітимності поліції» [1].

Однак аналіз нормативної бази України, яка регулює етичні стандарти діяльності поліції має дещо кластерний характер, Нормативні документи, такі як Закон України «Про Національну поліцію» та спеціалізовані накази МВС, демонструють відсутність уніфікації, що призводить до суперечливих тлумачень принципів і ускладнює їх застосування. Фрагментарність проявляється в тому, що принципи часто перелічуються без системної структури, ієрархії чи пояснень, а в деяких випадках взагалі не розкриваються. Різноманітність виникають через різний обсяг і акценти в документах: десь принципи обмежуються загальними засадами, десь – деталізуються з підпунктами, а десь – зведені до простого переліку через кому. Це не тільки порушує принцип системності, але й знижує ефективність норм, оскільки відсутність послідовності ускладнює формування єдиної правосвідомості у працівників поліції.

Закон України «Про Національну поліцію» (від 02.07.2015 № 580-VIII) у розділі II фіксує сім принципів діяльності поліції (статті 6–12): верховенство права, дотримання прав і свобод людини, законність, відкритість та прозорість, політична нейтральність, взаємодія з населенням на засадах партнерства, безперервність [5]. Кожен принцип розкривається детально: наприклад, верховенство права (ст. 6) акцентує на визнанні людини найвищою цінністю з урахуванням практики ЄСПЛ, а дотримання прав людини (ст. 7) забороняє катування та дискримінацію. Цей перелік має певну логіку – від фундаментальних (верховенство права) до операційних (безперервність), – є деяка ієрархія та послідовність, це робить принципи більш системними. Вони слугують основою для правосвідомості, але не завжди пов'язані з системою цінностей, що знижує їх результативність у практиці.

Наказ МВС № 1179 від 09.11.2016 «Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських» (zareєстрований 06.12.2016 за № 1576/29706) повторює сім принципів із Закону, але перелічує їх у п. 5 розділу I через кому без розкриття: верховенство права, дотримання прав і свобод людини, законність, відкритість та прозорість, політична нейтральність, взаємодія з населенням на засадах партнерства, безперервність [6]. Принципи мають послідовно тлумачитись, розкриваючи їх єдину природу, адже вони мають тісний взаємозв'язок. Наприклад, «справедливість, неупередженість та рівність» додано в кінці без контексту, це є надважливими принципами, тоді як у Законі окремо вони взагалі не виділяються. Це ускладнює формування стрункої системи цінностей, оскільки принципи не пов'язані логічно, а їх ефективність як норм знижується через відсутність деталізації.

Наказ МВС № 230 від 09.04.2024 «Про затвердження Правил етичної та добросовісної поведінки працівників Міністерства внутрішніх справ України» (zareєстрований 25.04.2024 за № 596/41941) вводить сім принципів, але з іншим

акцентом: патріотизм, верховенство права та законність, доброчесність та нульова толерантність до корупції, неупередженість та чесність, професіоналізм, професійна етика, корпоративна культура [7]. Кожен принцип деталізовано підпунктами (наприклад, патріотизм включає служіння народові, повагу до символів, державну мову). Тут є спроба ієрархії – від загальних (патріотизм) до професійних (принцип професійної етики), – але різночитання з попередніми документами очевидні: відсутні відкритість чи безперервність, натомість додано патріотизм і доброчесність. Фрагментарність проявляється в тому, що принципи орієнтовані на працівників МВС загалом, а не тільки поліції, що призводить до неоднозначного тлумачення для поліцейських підрозділів. Це порушує системність, оскільки відсутня уніфікація з Законом про НПУ, знижуючи результативність норм як запоруки правосвідомості.

Наказ МВС № 570 від 06.07.2017 «Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України» (zareєстрований 27.07.2017 за № 918/30786) у п. 4 розділу I перелічує 20 принципів діяльності слідчих підрозділів через кому без будь-якого розкриття: верховенство права, законність, рівність перед законом і судом, повага до людської гідності, забезпечення права на свободу та особисту недоторканність, недоторканність житла чи іншого володіння особи, таємниця спілкування, невтручання в приватне життя, недоторканність права власності, презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини, свобода від самовикриття та права не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї, заборона двічі притягувати до кримінальної відповідальності за одне і те саме правопорушення, забезпечення права на захист, змагальність сторін кримінального провадження та свобода в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості, безпосередність дослідження показань, речей і документів, забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності, публічність, диспозитивність, розумність строків досудового розслідування [8]. Цей перелік фрагментарний і хаотичний: відсутня послідовність чи ієрархія, принципи не групуються, а просто перераховані. Різночитання з іншими документами помітне – тут акцент на процесуальних принципах, без етичних аспектів як патріотизм чи корпоративна культура. Відсутність розкриття робить принципи декларативними, що знижує їх роль як запоруки ефективності норм і формування правосвідомості слідчих.

Інструкція з організації діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад (затверджена наказом МВС № 650 від 28.07.2017, у редакції від 18.05.2022, zareєстрована 21.08.2017 за № 1041/30909) не містить явного переліку етичних принципів [9]. У розділі I згадується принцип взаємодії з населенням на засадах партнерства (п. 1), а в завданнях і обов'язках акцент на профілактиці, взаємодії з громадами, дотриманні прав людини (II.1–2). Фрагментарність критична: принципи не сформульовані як система, а розпорошені в описі обов'язків (наприклад, повага до прав у п. II.1.3). Відсутня ієрархія, а різночитання з Законом про НПУ очевидне – немає згадки про політичну нейтральність чи безперервність. Це призводить до неоднозначного

тлумачення, коли принципи не слугують стрункою системою цінностей, знижуючи ефективність норм для дільничних.

Інструкція з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України (затверджена наказом МВС № 699 від 16.10.2024, зареєстрована 22.10.2024 за № 1589/42934) фокусується на моніторингу та захисті прав, але не перелічує етичні принципи явно [10]. У розділі I згадуються принципи з КПК України та Закону про НПУ (п. 5), але без власного списку. Завдання (II.1) включають запобігання порушенням прав, моніторинг, взаємодію, але без етичної деталізації. Фрагментарність проявляється в відсутності самостійних принципів, а різночитання — в орієнтації на процесуальні аспекти без морально-етичних (як патріотизм чи корпоративна культура в №230). Відсутність розкриття робить документ декларативним, що ускладнює формування системної правосвідомості в підрозділах ДПЛ.

Загалом, нормативна база етичних стандартів поліції в Україні демонструє фрагментарність: принципи в різних документах відрізняються за кількістю (від 7 до 20), акцентами та деталізацією, без уніфікації. Відсутність послідовності та ієрархії (наприклад, у №570 – хаотичний перелік, у №650 – неявні) призводить до різночитань, коли одні принципи дублюються (верховенство права), а інші специфічні або відсутні. Деякі не розкриваються (як у №1179 чи №570), що знижує їх роль як запоруки ефективності норм. Це порушує системність, необхідну для формування стрункої системи цінностей і правосвідомості працівників поліції.

Разом з тим, слід враховувати специфіку діяльності підрозділів поліції в Україні, особливо в умовах воєнного стану, гібридних загроз та підвищеної суспільної напруги. Етичні принципи, хоч і набувають конкретизації та уточнення залежно від функціональних особливостей конкретного підрозділу – чи то слідчих органів, дільничних офіцерів, чи підрозділів дотримання прав людини, – не втрачають своєї універсальності як світоглядні засади. Їхня адаптація до реалій, наприклад, у вигляді посиленого акценту на безперервності та неупередженості в кризових ситуаціях, не повинна призводити до фрагментації, а навпаки, забезпечувати єдність системи цінностей, де кожен принцип логічно доповнює інший, формуючи ієрархію від загальних (верховенство права) до спеціалізованих (корпоративна культура).

Незважаючи на цю специфіку, принципи є запорукою формування позитивного іміджу поліції як єдиної організації. Фрагментарність і різночитання в нормативних актах можуть призводити до неоднозначного тлумачення, але саме системне їх дотримання забезпечує результативність норм і ефективність діяльності. Кожен працівник поліції, незалежно від підрозділу, повинен усвідомлювати свою відповідальність: його дії не є ізольованими, а безпосередньо впливають на репутацію всієї структури. Порушення етичних стандартів одним співробітником може підірвати довіру суспільства до всієї системи, тоді як послідовне втілення принципів – від поваги до прав людини до політичної нейтральності – зміцнює легітимність поліції та сприяє соціальній згуртованості.

Саме в цьому полягає дієвість системи принципів: вони не просто декларативні норми, а інструмент, що формує правосвідомість і професійну культуру. Усвідомлення цієї корпоративної відповідальності перетворює фрагментарні норми на струнку систему, де специфіка підрозділів не розмиває, а збагачує загальні цінності, забезпечуючи баланс між ефективністю правоохоронної діяльності та захистом прав громадян. У підсумку, подолання фрагментарності через уніфікацію та ієрархізацію принципів стане ключем до підвищення авторитету поліції в українському суспільстві.

Для подолання цих проблем пропонується уніфікація принципів у єдиному кодексі, з чіткою ієрархією (від загальних до спеціалізованих), детальним розкриттям і обов'язковим навчанням. Такий підхід забезпечить результативність норм, підвищить ефективність поліції та довіру суспільства.

Список використаних джерел

1. Гришук В. К. Філософсько-правове розуміння відповідальності людини: монографія. 2-ге вид. Хмельницький: ХУУП, 2013. 768 с.
2. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» від 13 грудня 2022 р. № 2834-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>
3. Закон України «Про закордонних українців» від 18 березня 2004 р. № 1582-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1582-15#Text>
4. Лозовий В. О. Деонтологія в юриспруденції: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 224 с.
5. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
6. Наказ МВС України «Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських» від 09.11.2016 № 1179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16#Text>
7. Наказ МВС України «Про затвердження Правил етичної та добросовісної поведінки працівників Міністерства внутрішніх справ України» від 09.04.2024 № 230. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0596-24#Text>
8. Наказ МВС України «Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України» від 06.07.2017 № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text> (дата звернення: 26.12.2025).
9. Інструкція з організації діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад, затверджена наказом МВС України від 28.07.2017 № 650 (у редакції від 18.05.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17#Text> (дата звернення: 26.12.2025).
10. Інструкція з організації діяльності підрозділів дотримання прав людини Національної поліції України, затверджена наказом МВС України від 16.10.2024 № 699. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z16102024-699-pro-2024-112886.html>

